

Juraj Šedivý

Kako so o Madžarih in zahodnih Slovanih pisali kronisti zgodnjega srednjega veka

Srednjeveške kronike so vir, ki ga zgodovinarji že dolgo s pridom uporabljajo. Že v 19. stoletju so predvsem resni pozitivistično usmerjeni zgodovinarji izkoristili njihovo faktografsko vrednost tako, da so jih izdali opremljene s kritičnim aparatom.¹ Njihov glavni cilj je bil dognati, koliko so ti viri zanesljivi predvsem glede posameznih dejstev, koliko lahko obogatijo mozaik zgodovinskih dogodkov in oseb v medsebojni odvisnosti.² Ni jih zanimal tisti del vsebine, ki postaja danes glavna tema kulturne zgodovine, zgodovine miselnosti in zgodovine duhovne usmerjenosti, to je različne ideologije in idejnih aspektov dela.

V tem delu bi želel spregovoriti o enem od teh problemov, in sicer o tem, kako so sodobni pisci gledali na Madžare in zahodne Slovane. Da bi se lahko ukvarjal z analizo skupine, ki me zanima, je bilo treba najprej razčistiti pojme, ki zadevajo posamezne skupnosti ljudi (gens, populus, natio). Pozitivistični del tega problema je madžarska stran že dodobra obdelala,³ ne pa tudi slovaška. Na drugi ravni pa bi želel zajeti ideološke posledice teksta ter določiti mesto teh skupnosti na vrednostni lestvici kronistov. Za ključne opore pri tem delu so mi služili pojmi "nostri", "rex" in "pax et lex Christi".

Raziskava naj bi predstavila skupinska občutja⁴ in miselni svet zahodne Evrope ali kronistov in je torej ne zanima faktografska točnost kronik pri opisovanju posameznih oseb ali dogodkov. Zame je v tem primeru odločilen opazovalec (s svojimi subjektivnimi predstavami) in ne toliko tisti, ki ga opisuje. Nazoren primer za tako analizo so predvsem kronike iz obdobja, ko so skupnosti prehajale iz preprostih plemenskih skupnosti v državnost in od plemenskega verovanja v krščanstvo.

Pri zahodnih Slovanih so bili ti prehodi v drugi polovici 10. stol., pri Madžarih se je ta proces razvijal nekoliko kasneje - v času sv. Štefana (okrog leta 1000). Za primer sem izbral Wipovo kroniko (Wipo je bil dvorni kaplan nemško-rimskega cesarja Konrada, doma pa je bil verjetno iz Burgundije). Kronika govori o času med leti 1024-39, Wipo pa jo je napisal ob koncu 40. let 11. stol. (Več o tem najdemo v uvodih v vse kritične izdaje Bresslau).

Pojmi za poimenovanje

Pri analizi etnološke predstavitve zgodnjega srednjega veka moramo najprej posvetiti pozornost poimenovanju drugih (gentes, nationes, populus). V poznoantični latinščini je beseda "gentes" pomenila tuja ljudstva na splošno ("barbarae gentes et nationes" za razliko od "populus Romanus")⁵. Tako so v tem času označevali tudi pokristjanjene Germane, pojem še ni imel verskega pomena (to je veljalo tudi za Izidorja iz Seville)⁶. Poleg prevzema tega poznoantičnega pojma v tradicionalnem pomenu,⁷ je srednji vek rabo tega pojma razširil že na skupine poganov in na odpadnike od krščanstva.⁸

Na širitev take rabe je vplivala predvsem Biblija, ki je bila glavni vir srednjeveške predstave o svetu in njegove razlage. V Stari zavezi so bili

1 *Scriptores rerum germanicarum...: Die Geschichtschreiber der deutschen Vorzeit...*

2 Tipičen izdelek pozitivistične znanosti (ne le kronike) pomeni zelo podrobna in s pridom uporabljena *Reihe der Jahrbücher des Deutschen Reiches*.

3 Gombos, Albinus Franciscus - *Catalogus fontium historiae Hungaricae aevo ducum et regum ex stripe Arpad descendendum ab A. Ch. DCC usque ad annum MCCC*, 3 Bde., Budapest 1938.

4 Ta pojem je uvedel Rudolf Buchner.

5 Zöllner, Erich - *Der Österreichbegriff. Formen und Wandlungen in der Geschichte*. Wien 1988, str. 90 in 91. Špaňár, J., Hrabrovský, J., - *Dictionarium latino-slovacum, slovaco-latinum*. Bratislava 1987, str. 257.

6 Zöllner, E. - *Der Österreichbegriff...*, str. 91, posebno tudi Behaghel, Otto - *Deutsch (v: Wege der Forschung ?)*, in Braune, Wilhelm - *Gentilis (v: Ibd.)*.

7 Ta trditev je živa tudi pri Wipovem sodobniku Aimoinu iz Fleurya v njegovi *Historii Francorum*: kot je Hans Dietrich Kahl (*Einige Beobachtungen zum Sprachgebrauch von natio im mittelalterlichen Latein mit Ausblicken auf das neuhochdeutsche Fremdwort "Nation"*, v: *Nationes*, Bd I. Sigmaringen 1978) trdil v svoji analizi: "natio" Frankov je obdana z "gentes", ki jih obvladuje, ko pa ji uspe nad njim zavladati, ne govorijo o njih več kot o "gentes", pač pa kot o "nationes", str. 81.

8 Schröder, Franz Josef - *Völker und Herrscher des östlichen Europa im Welterbild Widukinds von Korvel und Thiermars von Merseburg*; rkp. dis., Münster 1974.

ljudje razdeljeni v dve skupini - na eni strani je "Izrael" t.j. "božje ljudstvo" (hebr. Cham, gr. laos), na drugi pa vsi "drugi" (hebr. gojim, gr. ethne) t.j. pogani, ki ne poznajo Boga.⁹ V tem primeru ne gre za politične ali nacionalne, pač pa za verske razlike. Kljub splošnemu nagovoru Nove zaveze (Jezus Kristus je naročil apostolom, naj vsem oznanjajo Evangelij - Mk 16, 15...), je bila srednjeveška latinščina pod močnim vplivom Stare zaveze¹⁰ in tako je beseda gens doživela spremembo (ne izključno) kot enakovredna za hebrejski gojim in grški ethne. Pavla, apostola poganov, so tako označevali kot "magister gentium" (Rm 11, 13).

Izraz "gens" uporablja Wipo petkrat - dvakrat z njim označi Ogre (gens Pannonica),¹¹ enkrat slovanske Lužiške Srbe ("gens Sclavorum"),¹² enkrat prebivalce Lotaringije ("nobilissima gens Liutharingorum")¹³ in enkrat verjetno mejna ljudstva ("gloria regis gentium regiones transcendit").¹⁴ Pritrditi moramo torej temu, da se Wipo vsaj enkrat oddaljuje od teženj, ki jih lahko zatrdno ugotovimo pri drugih avtorjih (ki so nam v veliko pomoč pri predstavitvi ljudstev), ko uporabi besedo gens tudi za plemenito krščansko pleme (prav gotovo pozitivno), kot tudi za mlado krščansko ljudstvo (nevtralnno) in za poganske odpadnike (prav gotovo negativno). Wipo uporablja ta izraz (kljub težnji, ki je prevladala v srednjem veku) le za oznako izvora, brez kakršnegakoli slabšalnega pomena.

Pojem "populus" pomeni še večjo pomensko členitev kot prej omenjeni izraz "gens". V zgodnjem srednjem veku so tako označevali laike (nasproti klerikom ali vladajočemu sloju).¹⁵ Od visokega srednjega veka dalje so z izrazom "populus" označevali vse prebivalce določenega področja,¹⁶ kar lahko že razlagamo tudi za nekakšen "prednacionalen" pojem.

Pri Wipu najdemo ta izraz na 15 mestih.¹⁷ Enkrat z njim označi podložne laike (Freisingensem ecclesiam regebat Eigilbertus episcopus, providus gubernator cleri et populi sui),¹⁸ nato

⁹ Kot v opombi 14.

¹⁰ O nastanku srednjeveškega "prednacionalizma" predvsem v cerkvenih krogih glej Graus, Fr., Die Bildung eines Nationalbewußtsein im mittelalterlichen Böhmen (Die Vorhusitische Zeit), v: Historica XIII, 1966, str. 21, 32.

¹¹ Bresslau, H. - Wiponis opera ..., str. 43 in 44.

¹² Ibid., str. 53.

¹³ Ibid., str. 15.

¹⁴ Ibid., str. 29.

¹⁵ Graus, František - Die Nationalbildung der Westslawen im Mittelalter. Nationes, Bd. 3., Sigmaringen 1980, str. 13; tudi Wipo sam - glej Bresslau, H. - Wiponis opera ... str. 11: "clerus et populus suus".

¹⁶ Graus, F. - Die Nationenbildung ..., str. 13.

¹⁷ Bresslau, H. - Wiponis opera (v nadaljevanju glej W.O.) str. 11, 16, 17, 18, 19, 20, 23, 42, 52, 54, 58 in 60.

¹⁸ W.O., str. 11, Wipo upravlja tudi pojem "laicus" (glej n.pr, str. 20).

večkrat svobodne osebe, ki imajo volilni glas pri izvolitvi kralja (Konrada in Henrika) ("Si animum populi cognovero te velle... in dominium et regem"),¹⁹ tiste, ki so bili "srednjega" socialnega stanu ("Hinc sumpto iudicio concordiae consedere principes, populus frequentissimus astabat").²⁰ Da je bila to res neka socialna struktura ljudstva (brez klera, princev in sužnjev), bi govorila tudi naslednja raba: "episcopi et duces cum universo populo,"²¹ "coniurationes, quas facere populus contra principes."²² Razen enega mesta, ki za populus označi nižje plasti (zadnji citat), se vsi drugi izrazi nanašajo na germanski element. Izraz "populus" bi skoraj lahko razumeli za sinonim izraza "nostri" (oz. določenega socialnega sloja naših).

Zgodovina naslednjega poimenovanja "natio" že skoraj stoletja vpleta zgodovinarje v različne ideologije. Od leta 1978 izhaja v Simaringenu zbornik, ki je posvečen temu problemu. Izčrpno teorijo o pojmu "natio" je na straneh tega zbornika razvil Hans Diether Kahl: samostalnik "natio" izhaja iz latinskega glagola "nasci", ki uokvirja njegovo rabo. S to besedo so označevali posamezne osebe ali skupine, ki niso imele določenega izvora - glede na avtorjevo razumevanje ali genealoško zvezo²³ (Liber pontificalis poroča o Sergiusu I., ki naj bi bil po narodnosti Sirijec, čeprav je bil rojen na Siciliji; odločilno je bilo namreč očetovo poreklo)²⁴ - ali v geografskem smislu²⁵ (izvor iz različno velikih ozemeljskih enot, torej ponovno Liber pontificalis: "Jakobus nomine Venetianus natione; ali Burgundio nomine - Pisanus natione, ali "natione Coloniensis - nomine Liffardus, resp. "natione de Teplice";²⁶ kot dober primer lahko omenimo uporabo "natione Burgundus, Lothringus ali Ungarus", kjer gre za etnično mešano prebivalstvo in tako lahko pojem uporabimo tako v ozemeljskem kot v etničnem pomenu. Torej podobno kot so bile poznosrednjeveške oznake univerzalne in koncilске nacije²⁷ ali v socialnopravnem smislu²⁸ (Markulfova zbirka: "svobodni, podložni in siceršnji narodi na ozemlju določene cerkvene gosposke")²⁹ in končno v ocenjevalnem smislu³⁰ ("Nationes - id est pagani" popolnoma v smislu Stare zaveze najdemo pri Bernardu iz Clarivauxa;³¹ Aimoin iz Fleuryja pa pravi: "Frankovsko

¹⁹ W.O., str. 18.

²⁰ W.O., str. 18.

²¹ W.O., str. 23.

²² W.O., str. 54.

²³ Kot v opombi 1.

²⁴ Kahl, H. D. - Die Beobachtungen ..., str. 69.

²⁵ Kot v opombi 2.

²⁶ Ibid., str. 69; Graus, F. - Die Bildung..., str. 41 in 42.

²⁷ Du Cange - Glossarium mediae et infimae latinitatis. IV. Bd. Graz 1954, str. 573.

²⁸ Kot v opombi 3.

²⁹ Kahl, H. D. - Einige Beobachtungen ..., str. 68.

³⁰ Kot v opombi 4.

³¹ Ibid., str. 82-85.

natio obdaja gentes, nad katerim je razširila svoje gospostvo, in ko ji je uspelo, da jim je zavlada, se o njih ni več govorilo kot o gentes, pač pa kot o nationes.³² Prav tako tudi v regis Ricardi: "...populus ex omni natione Christiana"³³ kot skupna oznaka za vse kristjane.)

Wipo uporabi ta termin le enkrat, ko govori o mainškem nadškofu Aribu, ki je bil "natione Noricus".³⁴ Ker se je ta termin pojavljal tako poredko (in tudi ne pri skupinah, ki bi bile za nas zanimive), se smemo zadovoljiti s trditvijo, da ga Wipo izrablja kot potencialno etnično označbo (z izrazom "Noricus" skuša Wipo reči "Bavarec", glej W.O. str. 44, - "in regno Noricorum id est Baioavorum").

Ideološke oznake

Pri iskanju predstave o drugih skupnostih (za to delo je vseeno ali Ogrov ali zahodnih Slovanov), ki se omenjajo v srednjeveških kronikah, se prav kmalu postavi logično vprašanje: z vidika katere skupine (ne le v socialnem smislu) gleda kronist na "druge"? Kdo so "nostri", če se n. pr. Wipo večkrat označi za "quidam de nostris"?³⁵

Pripadnost k nam/našim/nostri je večkrat odvisna od konteksta situacije. Pri obravnavanju notranjepolitičnih razmer tega izraza skoraj ne uporabljajo (Wipo ga v takem primeru sploh ne rabi). Ob takih priložnostih ni tako zelo poudarjal enotnosti posameznih germanskih plemen (kot če so se pojavljale še druge skupnosti). Ko pa govori o izvolitvi kralja ali o njegovem kronanju, nikdar ne pozabi omeniti, kateremu plemenu kdo pripada, katera plemena (Franki, Sasi...) so bila pri volitvi, kateri vojvode so vladali v posameznih delih dežele...³⁶

Pri vseh zunanjepolitičnih sporih (vojaških pohodih, pohodih na Rim), se pravi, ko se pojavi skupina z drugačnimi značilnostmi (t.j. druga skupnost), govori kronist o svojih ljudeh v skrajšani obliki kot mi/naši/nostri (torej ne "Teutonici"). N. pr. pri svojem naštevanju posameznih dežel, ki so pripadale rimskemu cesarstvu, Wipo piše: "Un-garia autem, quam idem rex Heinricus III. nobili

atque mirabili victoria domuit,... praedicto tempore nec audire nos sustinuit."³⁷

Kdo spada sedaj k tem nos/naši? Kot lahko vidimo iz zgornjega primera k tem prav gotovo niso spadali Ogrri (ali pa prebivalci Ogrske). Prav tako ne Polabski Slovani ali pa Slovani ob Vzhodnem morju, kajti njihovo verovanje je za kaj takega pomenilo nepremagljivo oviro.³⁸ Prav gotovo tudi niso mišljeni drugi zahodni Slovani. Politični odnosi Češke in Poljske do rimskega cesarstva so bili precej napeti (pa ne le v letih 1024-39) in ne moremo si predstavljati, da bi ti lahko šteli k Wipovim "nostri". Še pomembnejše kot politična nasprotja so bile etnično-jezikovne in ideološke razlike.³⁹ Rimsko cesarstvo so takrat sestavljali Germani/Nemci⁴⁰ (Teutoni), Italiki (ali prebivalci cesarske Italije) in (kasneje) Burgundi. Eksplicitno se Wipo ni natančno izrazil, če vsi sodijo med "naše". (Vendar se bo v tekstu ta termin omejeval le na prve.). Za razreševanje tega problema sta zelo pomembni še dve ideološki kategoriji.

Pri analizi tekstov zgodnjega in razvitega srednjega veka (prav vseeno, iz kakšnega političnega ali socialnega okolja izvirajo njihovi avtorji) se dosledno ponavljajo ali pojavljajo določene kategorije (na različne načine, kar je odvisno od avtorjevega stališča). Poleg kralja seveda, ki se vedno omenja v povezavi s hierarhijo oblasti (ki je od Boga) kot glava (po spopadu za investituro kot glavi - kralj

³⁷ W.O., str. 12 in 13. (Ta stavek je Wipo kasneje sam vrnil v kroniko, ko je sklenil pokloniti cesarju Henriku III. Gesta Chvonradi, pred 1046, glej Bresslau, H. - Wiponis opera ..., str. XVIII).

³⁸ Wipo izvaja ta odnos dobesedno iz: ob obmejnem spopadu med Sasi (nostri) in Lužičani (ei) so slednji napadli trdnjavo (Weiden), kjer "plures nostrorum, qui in eo erant, ab eis occisi sunt" (W.O., str. 53).

³⁹ Odnos "naši" je lahko obstajal le med enakovrednimi partnerji, tako npr. med Sasi in Franki (Widukind govori o njih, kot da so bili "quasi una gens"), ne pa obstajal med Tevtoni, ki jim je načeloval cesar ("vicarius Christi" - po Wipovih besedah), katerega glavna naloga je bila varovanje in širjenje Kristusovega miru in zakona, in na drugi strani Čehi (Moravani), katerih "božji priprošnjik" je bil le sv. Vaclav, njegov namestnik na zemlji pa češki vojvoda. (Poleg tega cesarjev fevdnik od Vladivoja 1002-3, zgodnja tradicija - 845-895...). Glej še Schröder, H. D., Völker und Herrscher..., str. 112; "Iz-oblikovanje "narodnostne miselnosti" v srednjem veku ima osnove v kultu "narodnih svetnikov". To tezo je Schröder vzel F. Grausu (Graus, F. - Die Bildung eines Nationalbewußtsein..., str. 45). Graus misli, da "nemškega narodnega svetnika v srednjem veku sploh ni bilo, niti v cesarstvu...". To nasprotuje njegovi lastni teoriji (da je vladar zastopnik nebeškega pokrovitelja). Pri raziskovanju Wipove kronike (in nasploh sodobnih kronik) lahko ugotovimo, da je tako kot razmerje sv. Vaclav - češki vojvoda razmerje Jezus Kristus - cesar. Sam Kristus torej igra vlogo narodnega patrona.

⁴⁰ Prevod Tevtoni v Germani se mi ne zdi primeren, vendar pa boljši kot v Nemci (s pojmom Tevtoni zajame Wipo tudi romanizirane Franke, Ripuarijce in Lotarinžane).

³² Ibid., str. 81.

³³ Ibid., str. 86.

³⁴ W.O., str. 10.

³⁵ W.O., str. 25, 28, 49, 53 in 60.

³⁶ Po Wipovem izročilu so po smrti Henrika II. spadali Sasi, Istrani, Bavarci, Alamani, Lotarinžani, Ripuarijci, Franki in Čehi (W.O., str. 12) k rimskemu cesarstvu. Podobno je poročal tudi pri nekaterih drugih notranjepolitičnih dogodkih - pri volitvi kralja, kjer je podrobno poročal o posameznih germanskih plemenih: iz Galije - Franki, Ripuarijci, Lotarinžani, iz Germanije - Sasi, vzhodni Franki, Noričani, Alamani (W.O., str. 14). Na nobeni strani pa ne najdemo pojma nos/nostri.

in papež). Kot sredstvo za ohranitev tega stanja sta služila mir in pravo.

Za Wipa je kralj (Henrik III.) "huius orbis dominus dominantius."⁴¹ Očitno pa zanj ni obstajal le his orbis, ampak tudi onostranstvo, saj sam piše: "Velika sreča je biti kralj na zemlji, še večja pa triumfirati v nebesih."⁴² Ni dvoma, da je zanj drugo višje od prvega. Na vrhu Wipove vrednostne lestvice je Bog ("Omnis potestas a Deo. Is omnipotens rex regum, totius honoris auctor et principium...").⁴³ Tako kot je Bog vladar Nebes, je cesar vladar zemlje. Je njegov izbranec ("nostri catholici reges, verae fidei defensores, legem ac pacem Christi, quam nobis per evangelium suum tradidit"; "Vere Dei nutu electus est...", "Igitur non erat fas alicui in terra militare, quem Deus omnipotens praedestinavit (!) omnibus (!) imperare", "Dominus, qui te elegit..."),⁴⁴ je njegov namestnik (vicarius Christi)⁴⁵ in posnemovalc ("Nemo nisi imitator, verus est dominator").⁴⁶

Ta ideologija se je odrazila tudi v upodabljanju umetnosti. Približno od Karla Plešastega do Henrika IV. (z relikti v drugi polovici 12. stol.) je v dragocenih liturgičnih rokopisih, ki so nastali na kraljevo oz. cesarjevo zahtevo, mogoče najti v sceni božjo postavo, ki osebno predaja kralju krono kot simbol njegove časti⁴⁷. Za nadaljnjo razpravo zadostujeta le dva dela (Bog in cesar) hierarhičnih odnosov.

S to hierarhijo je tesno povezano pravo, za njegovo vzdrževanje pa je potreben mir. Srednjeveški sistem odnosov je slonel na prizadevanju za stabilnost. Raziskovalec srednjeveške kulture A. J. Gurjevič piše o razumevanju prava v srednjem veku: "Cerkev je bila nosilka nomokratične koncepcije prava, ki se je naslanjala na Sveto pismo... Njegova (sv. Pavla) teorija božjega prava je razvila splošno zavezanost pravu, ki ga je dal Bog (lex est donum Dei)... Pravni temelj ni strinjanje, pač pa poslušnost. Pravo je temeljni kamen vse družbe; na njem so bili zasnovani medčloveški odnosi."⁴⁸ Drugače povedano - pravo je trden sistem, model obnašanja, ki je omogočal življenje srednjeveški družbi in poleg krščanstva (ki je tako že povezano z zakonom) sodil k temeljnim vrednotam srednjeveške kulture. Zelo blizu mu je mir, ki za-

gotavlja stalnost hierarhije vsega sistema in predvsem zagotavlja "krščansko življenje". Nasprotje miru ni vojna (t.j. sredstvo za kaznovanje, za ohranitev hierarhije in sistema), pač pa so to nemiri in upori.

Sedaj se povrnimo h kralju, to je tistemu, ki je veljal za glavnega varuha "lex et pax Christi". Je božji namestnik in njegov posnemovalc, posnemati mora njegovo delo; Bog je dal zakon in mir, on pa ju mora sedaj varovati, in če sta ti dve vrednoti kršeni, mora posredovati,⁴⁹ da zavaruje stabilnost in red. To je zelo očitno tudi v Wipovi Gesta Chvonradi: "Ker pa Bog od tebe veliko zahteva, tako zahteva predvsem, da ohraniš pravo in pravičnost ter mir v domovini ("iudicium et iustitiam ac pacem patriae").⁵⁰ Besedi lex in pax sta ključni za razumevanje celotne kronike (poleg rex in deus), torej za razumevanje njenega pomena in smisla: takoj v uvodu nam Wipo namreč predstavi svoje kralje - "nostri catholici verae fidei defensores, legem et pacem Christi, quam nobis per evangelium suum tradidit."⁵¹ Dve pomembni določili mladega kralja Henrika III. sta se nanašali na verovanje in mir: "... rex Henricus III. pius, pacificus..."⁵², značilno je tudi, kar je napisal o svojem kralju: "Po njegovi izročitvi so Henrika kronali v Kölnu, nato so ga blagoslovili (to je bil nadaljnji potreben obred), nato sta cesar in 11-letni kralj odpotovala vsak v svojo smer (Henrik je bil sicer pod okriljem Augsburgana Di Bruna) v boj za mir".⁵³

Tudi pri odstavitvi švabskega vojvode Ernsta so bili vsi "iustitiae et paci reluctantes" ekskomunicirani. Visoko spoštovanje prava in miru lahko najdemo še na mnogih straneh.⁵⁴

Nasprotje miru (pax) po teh raziskavah ni vojna (bellum), ampak upor (seditio, rebellio). Kot je sam Kristus dajalec prava in miru (njegov namestnik in posnemovalc pa je kralj kot "defensor pacis",⁵⁵ ki mora skrbeti, da se red in mir ohranjata), je povzročitelj nemira njegov protigravec - hudič ("hostis pacis diabolis", "instigante diabolo rebellionem molibatur"),⁵⁶ njegovi "namestniki" in "orodje" pa so uporniki.

Zaključek te ideološke analize je, da k "našim" spadajo tisti kristjani, ki so sprejeli hierarhijo Bog - cesar - kralj, ki imajo skupni zakon, katerega čuva in utrjuje mir.

41 W.O., str. 2.

42 Wattenbach, W. - Wipo. Das Leben Kaiser Konrad II., Leipzig 1925, 4. Auflage, str. 25.

43 W.O., str. 21.

44 W.O., str. 7, 20, 20, 22.

45 W.O., str. 25.

46 W.O., str. 22.

47 Mütterich, Florentine, v: Das Evangelium Heinrichs des Löwen und das mittelalterliche Herrschersbild. Ausstellungskataloge 35, Bayerische Staatsbibliothek München 1986, str. 25-83.

48 Prevedel Juraj Šedivý iz: Gurjevič, J. A. - Kategorie staedovekové kultury. Praha 1978, str. 125.

49 Glej op. št. 68.

50 Wattenbach, W. - Wipo..., str. 25.

W.O., str. 23.

51 W.O., str. 7.

52 W.O., str. 12.

53 "Rex autem Stephanus... in universo regno suo", "Imperator tam munitum regnum... Intrare non valens", "Circa terminos regni"; vse v W.O., str. 44.

54 W.O., str. 44 in 45.

55 W.O., str. 41, 43, 44, 58.

56 W.O., str. 43 in 44.

Predstava o drugih skupnostih

Ogri oz. Madžari⁵⁷

V času, ki ga opisuje Wipo, je temeljno delo sv. Štefana posvečeno graditvi njegove etnično mešane monarhije. Po bitki na Leškem polju (955) se je začelo stalno naseljevanje starih madžarskih plemen ter razvoj lokalnih centrov moči, ki so imeli različne zunanje-politične povezave (Prekodonavje - Geisa, povezave z zahodom misijonsko delovanje škofa Bruna iz St. Gallna in sv. Adalberta; Sedmograjska - Gyula, povezave z Bizancem, misijonsko delovanje duhovnika Hieroteusa; Theise - nasproti Actumu oz. Ajtonyu - "accepit potestas a Graecis").⁵⁸

V prvih letih vladanja je imel Štefan nekaj težav z ostalimi ogrskimi knezi. Svoje politične nasprotnike (Kopany, Gyula, Actum) je premagal in spravil deželo pod eno oblast, ki je bila tako združena pod enim vladarskim simbolom (papeževo in cesarjevo krono) in enim vladarskim naslovom (rex). Pri vladanju se je naslanjal na reforme (komitati, vasi kraljevih slug, lastna cerkvena organizacija...). S široko prepredeno dinastično politiko je utrjeval svoj položaj (njegova žena Gisela je bila sestra cesarja Henrika II., snaha bizantinska princesa, sestre pa so bile poročene z vladarji Poljske, Bolgarije in Benetk).⁵⁹

Ker Wipo razmer v vzhodnem delu rimskega cesarstva ni poznal iz lastnih izkušenj, je spregledal mnoge podrobnosti pri spremembah na Ogrskem. Ogrska je v njegovem tekstu omenjena na petih mestih, vedno v povezavi s politiko rimskega cesarstva.

Kar zadeva eksplicitni nivo, govori Wipo o ogrskem kraljestvu.⁶⁰ Če se naslanjamo le na tekst, ni jasno, ali primerja Ogrsko kraljestvu ali vojvodini, kajti Wipo uporablja izraz regnum tako za rimsko cesarstvo kot tudi za posamezne vojvodine ("consilio principium regni" - kot cesarstvo; "in regno Noricorum, id est Baioavorum" - kot vojvodino).⁶¹ Vladarju Ogrske Štefanu dodeli naslov

rex.⁶² Prebivalce Ogrske pa poimenuje dvakrat z "gens Pannonica"⁶³ in petkrat z "Ungari" (od tega trikrat v besedni povezavi rex Ungarorum).⁶⁴ V eksplicitni rabi ne najdemo kakšne posebne oznake Ogrrov in zelo malo o njihovem vladarju.

Ko se posvetimo implicitnemu nivoju, ugotovimo (po Wipovi predstavitvi), da:

1) so Ogre pravkar pokristijanili, zato sodijo sedaj v cerkvenem smislu k našim, k "natio christiana". Pokristjanjevanje se je (po Wipu) začelo na dvoru s strani rimskega cesarstva (in sicer od strani same cesarjeve sestre).⁶⁵ To nas opozarja na določeno obvezo⁶⁶ Ogrske do vladarske hiše (rimskega cesarstva) in v širšem smislu tudi do samega rimskega cesarstva.

2) Štefan je nekemu cesarskemu slu (škofu Wernerju) prepovedal prehod čez Ogrsko (Wipo nas prepriča o tem, da bi se kaj takega "v njegovem času niti romarju ne zgodilo") in le dejstvo, da Bog tako hoče ("iudicium domini, quem fallere nemo valebit"), je ogrskega kralja rešilo pred kaznijo ponižanega cesarja.

3) V letu 1030 je izbruhnil spor med Bavarsko in Ogrsko (kriva je bila Bavarska). Ogrski kralj je vdrl v Norik in ropal ("multas incursiones et praedas in regno Noricorum... faceret"). S tem je prizadel sistem cesarstva (Deus-rex; pax et lex Christi). Sedaj je vrsta na cesarju, ki mora braniti prav ta sistem, da kralja kaznuje (kljub temu da je Bavarska prva krivično napadla Štefana). Proti Ogrski je korakala velika cesarska vojska. Po Wipovih besedah Štefan cesarju ni bil dorasel in se je zato obrnil k Bogu po pomoč ("Rex autem Stephanus minime sufficiens adversus imperatorem orationibus et ieiuniis in universo regno suo indictis praesidium Domini tantummodo flagitabat"). Imperator sicer ni mogel prodreti v notranjost Ogrske, pač pa je z ropanjem ob meji poravnal krivico, ki mu je bila povzročena (t.j.

62 Nemsčina ne razlikuje izrazov Ogri in Madžari (madžarščina ne pozna niti jezikovnega razlikovanja, oboje je "Magyar"). Slovaški zgodovinarji razlikujejo dva pojma "Uhor" (Oger), ki označuje prebivalca Ogrske (t.j. v ozemeljskem smislu), in "Mad'ar" (Madžar), ki je etnična oznaka. Pri svojem delu se bom držal zadnje rabe.

63 O vplivu bizantinskega cesarstva in razširjenosti njegovega kulturnega vpliva v vzhodni in vzhodni srednji Evropi govori pomembno delo Avenarius, Aleksander - Byzantinská kultura v slovanskem prostredju v VI.-XII. st. K problému recepce a transformáci, Bratislava 1992.

64 Literatura o utemeljitvi madžarske države: madžarska (G. Györffy, D. Hóman, I. Kniezsa, Gy. Székfy), slovaška (P. Ratkoš, B. Varsík, M. Kučera, R. Krajčovič, R. Marsina in drugi, pregled je tudi v zborniku O počiatkoch slovenských dejín, Bratislava 1965), nemska (vsaj M. Uhlirz).

65 Wipo povzdiguje Giselin (Štefanov) in Brunov izvor, da bi tako povzdignil zasluge kraljeve hiše pri pokristjanjevanju - W.O., str. 43.

66 Zelo malo je verjetno, da bi to predstavo z Wipom delila Štefan ali celo Ogrska.

57 W.O., lbd. in 58.

58 W.O., str. 42-43: "Deinde diversa regna peragrantes, caesar per se, rex sub tutore et auctore Augustensi episcopi Brunone, cunctos rebelles domabant et foedera pacis feliciter firmabant".

59 W.O., str. 3, 8, 27, 29, 35, 37, 38, 52, 58...

60 Lexicon des Mittelalters, VI. Bd., 1993, str. 919: "Mir...V srednjeveških pravnih virih se mir pojavlja kot osrednji pojem... V srednjeveških teorijah o državi je krščanska predstava o miru poudarjena predvsem z Avguštinovimi spisi. Njegovo razumevanje "pax civilis" kot "ordinate imperandi oboediendique concordia" je tako za kralja kot za cesarja pomenilo, da je njuna služba predvsem obveza za vzdrževanje miru... H. J. Becker.

61 W.O., str. 19, 32, 39.

sistem časti, s katerim se je istovetil) ("iniuriam suam satis ulciscens..."), in obnovil sistem.⁶⁷

Iz zgoraj povedanega vidimo, da je Wipo Štefana obravnaval kot podrejenega cesarju. (Kljub temu da je bila realnost, vsaj ob vojnih pohodih, drugačna). On je bil "rex", poleg tega prizadet po krivici (tu lahko res dobro opazujemo vedenjski model - Konrad je moral, da bi potrdil svojo moč, braniti sistem, čeprav so Bavarci, torej del njegovega sistema, storili krivico), zato je mladi kralj Henrik III. (t.j. rex - se pravi, v njegovem rangju) sklenil s Štefanom zvezo ("receptit in amicitiam"). Kot amicus je tudi prejel omembo svoje smrti, kar je učinkovalo povsem drugače kot sporočilo o smrti Boleslava Hrabrega.⁶⁸

Podobno je veljalo tudi za etnične ocene: Bavarci so spadali k "našim" in jih je bilo zato treba vnaprej braniti in maščevati (čeprav so bili oni krivi). Ogrji ne sodijo k "našim", zato morajo biti kaznovani (s cesarjevim plenjenjem), ker so zmotili sistem (strukturo). So pa višje kot Polabski Slovani in Slovane ob Vzhodnem morju, ki so pogani (odpadniki od Kristusa) in jih Wipo edine označuje za "barbare."⁶⁹ Kar je najbrž tudi zanimivo - pri Wipu (ki je živel le dve ali tri generacije po bitki na Leškem polju) ne najdemo sledi o tem, da bi Ogrje predstavljal kot divje nomade, kar lahko tako prej kot kasneje zasledimo pri mnogih drugih avtorjih.

Slovani

Oznako Scлавus najdemo že v virih iz 6. stol. (poleg Scлавus, Vinidus, Antius...)⁷⁰ V govorjenem in večkrat tudi v pisanem jeziku se poimenovanje Slovanov (Sclaus) ne loči od oznake za sužnje (sclavi). Zato je ta izraz od visokega srednjega veka dalje pridobival slabšalno oznako⁷¹ in po mnenju Fr. Grausa so pri prepisovanju starih kodeksov slovanski pisarji oznako Scлавus že od 12. stol. dalje zamenjevali z bolj določno "nacionalno oznako" (n. pr. "Bohemus" namesto "Scлавus, qui vocatur Behemus" ali "Moravus" namesto "Scлавus

Marahensis").⁷² V zgodnjem srednjem veku pa najdemo le redkokdaj trdne dokaze, da bi tudi romanski, germanski ali bizantinski pisci obravnavali izraz "Scлавus" slabšalno.⁷³

Vsebina (razen pri potencialnih ocenah) tega termina se je spreminjala. Obstajajo argumenti za to, da je izraz "Sclavi" že od 6. stol. dalje označeval neko skupnost slovanskih plemen, od visokega srednjega veka dalje pa je bilo tako označevanje slovanskih plemen kot politične skupnosti v smislu zahodne ideologije (fevdalna država sloneča na Deus-rex (principes) - lex et pax Christi) vse redkeje. Oznaka "Scлавus" je v kasnejšem času označevala le Polabske Slované in Slované ob Vzhodnem morju.⁷⁴

Wipo tega pojma ne rabi slabšalno (nasproti npr. svojemu kasnejšemu razlagalcu, ki misli s tem prav gotovo Polabske Slované), pač pa le za oznako ljudstva. K Slovanom prišteva polabske Slované in Slované ob Vzhodnem morju ("Saxones cum sibi adjacentibus Scлавis", "in gente Scлавorum... qui Liutizi vocantur..."),⁷⁵ Poljake ("De Bolizio duce Scлавorum... Bolizlaus, Scлавigena, dux Bolanorum"),⁷⁶ Čehe (t.j. Čehe oz. Moravane: "in Boemia et in caeteris regionibus Scлавorum").⁷⁷ (Omenja tudi Rusijo ("Ruzzia")⁷⁸ ne da bi določno rekel, da so njeni prebivalci tudi Slované).

Nihče od voditeljev teh ljudstev pa ni na taki ravni kot cesar ali pa ogrski kralj Štefan. (Vladarja Poljske in Češke sta le vojvodi in ko se je poljski vojvoda Boleslav povišal v kralja, ga je za ta neprimerni korak Bog kaznoval s hitro smrtjo). Pri Polabskih Slovanih pa ne omenja nikakršnega voditelja.

Njegov odnos do slovanskih ljudstev potrjuje, o tem sem prepričan, da jih je razdelil na dve skupini - na pogane (govori o Lužičanih, za katere pa uporablja hkrati tudi sinonim "Sclavi"), ki so bili le napol kristjani in ki so zaradi odpadništva postali pogani,⁷⁹ in na ostale. V Wipovi kroniki zasedajo prvi najnižje mesto med ljudstvi, so edini, ki jih označuje za barbare ("a barbaris, qui

⁶⁷ Pri raziskovanju medsebojnih odnosov v hierarhiji (torej ne vsebine - kot to delo) je neki mladi slovaški znanstvenik uporabil strukturalistično metodo. (Kanovský, Martin - Štruktúra hagiografických legend v stredoveku, diploma na Univerzi Bratislava, 1994.

⁶⁸ W.O., str. 31: "Bolizlaus, Scлавigna, dux Bolanorum, insignia regalia et regium nomen in iniuriam regis Chvonradi sibi astavit, cuius temeritatem cito mors exinavit". W.O., str. 58: "Stephanus rex Ungarorum obiit, reliquens regnum Petio, filio sororis suae".

⁶⁹ W.O., str. 29, 62. Zadnja omemba je kasnejši vložek, nastal pred sredo 11. stol. - Bresslau, H. - Einleitung zur Wiponis opera.

⁷⁰ Ratkoš, Peter - Pramene k dejinam Velkej Moravy, Bratislava 1968.

⁷¹ Pekar, Josef - O smyslu českých dejin, Praha 1990.

⁷² Graus, F. - Die Bildung ..., str. 15 in 16.

⁷³ Schröder, H. D. - Völker und Herrscher, str. 21. Prav tako pri Herwigu Wolfram - Die Geburt Mitteleuropas, Wien 1987, str. 352, izvemo, da so pri zaslišanjih ob določanju meja pripadnike obeh skupnosti, čeprav so bili neenakega ranga, nazivali z "nobles"; nasprotje temu pa je - "Scлавos barbaros et omnes pravos" (W. O., str. 62).

⁷⁴ Verjetno tudi slovanske skupnosti, ki so pripadale cesarstvu, kjer uprava ni bila slovanska (rimsko cesarstvo - Karantanci - Slovenci; Ogrji - Sclavi - Slovaki), (glej previdno teorijo Varsik Branislava - O vzniku... (Ibd.), str. 530.

⁷⁵ W.O., str. 14, 52, 53.

⁷⁶ W.O., str. 31.

⁷⁷ W.O., str. 52.

⁷⁸ W.O., str. 32.

⁷⁹ W.O., str. 51-53.

Saxoniam attingunt"...⁸⁰ Zaradi odpadništva in sramotenja Jezusa Kristusa jih bo cesar (ki je imenovan "ultor fidei")⁸¹ grozovito kaznoval. Za ostale (Čehe, Poljake) pa velja podobno kot za Ogre - ne spadajo med "naše" (le v splošnem za tovariše v veri), njihov hierarhično podrejeni položaj v državnem sistemu Deus - rex - pax et lex omogoča Tevtonom, da se vmešavajo v njihove notranje zadeve (glej Konradovo delitev Poljske, ko je nastopal s stališča razsodnika).⁸²

Od zahodnih Slovanov bomo našo pozornost sedaj usmerili proti Slovakom, ki so živeli na ozemlju današnje Slovaške⁸³ (in v nekaterih delih severne Ogrske)⁸⁴ in so po zlomu ali razpadu centralne moči Veliko Moravske živeli nekaj časa v vakuumu ali še bolje v nestabilnosti. Pred sredo 10. stol. so propadla mesta Bratislava, Nitra, Star Tekov (po arheoloških raziskavah bolj zaradi nazadovanja in propadanja kot zaradi uničenja),⁸⁵ kar govori o tem, da je takratno Ogrsko zelo malo

zanimalo ozemlje današnje Slovaške (razen jugozahodnega dela, ki je bil izhodišče za roparske pohode). S pomočjo lingvistične analize toponimov lahko ugotovimo razširjenost mejnih straž proti Madžarom.⁸⁶ Severne utrdbe (stari "curtus" Ducové; nove - Vyšehrad, Hronsk Benadik) so preživele do druge polovice 10. stol.⁸⁷ in njihov zaton sovпада z nastankom ogrskega kraljestva.⁸⁸ Tudi v prvih desetletjih Štefanove vlade velik del današnje Slovaške še ni pripadal ogrskemu kraljestvu,⁸⁹ pač pa so del obvladali češki vojvode in nekaj časa (do 1018 ?) je en del pripadal poljskemu vojvodi Boleslavu Hrabremu. Naslednji element, ki je igral važno vlogo v medsebojnem odnosu političnih sil, je bila vojvodina Nitra.⁹⁰ Njen vojvoda v prvih desetletjih 11. stol. ni bil več stabilen, na zasedbo njegovega prestola so vplivali sosede, pač glede na trenutne razmere - enkrat ogrski kralj, drugič poljski ali češki vojvoda ali pa cesar.

Te skupnosti Wipo nikjer ne omenja (morda na eni strani zaradi zgoraj omenjenih vzrokov, kajti razmer v vzhodnem delu cesarstva ni poznal tako dobro), čeprav je 1030. ob Konradovem vojaškem pohodu šla češka vojska pod Bretislavom skozi jugozahodni del današnje Slovaške. Možen (vendar z veliko previdnostjo) namig na priznanje tudi nemadžarskih skupnosti (ne le Slovakov) v ogrskem kraljestvu bi bil lahko pojem "gens Pannonica". Poudarja namreč ozemeljski vidik, ne pa govornega (ali etničnega). (Temu pa nasprotuje dejstvo, da se je uporabljalo tudi ime bivše rimske province - namreč Norik/Noričani, kar pa je pomenilo izključno "Bavarce" - podobno bi bilo mogoče - gens Pannonica - za Ogre).

⁸⁰ W.O., str. 29; tudi na drugih straneh dobimo občutek, da je kasnejši dodatek: "Bene coercebat Sclavos barbaros et omnes pravos" (W.O., str. 62).

⁸¹ W.O., str. 50.

⁸² O njihovem etničnem in narodnem razvoju glej: Chropovský, B. Ruttkay, A. - Archeologický výskum a genéza slovenského etnika (v: Historický časopis XXXIII, 1985, str. 257-292); Krajčovič, Rudolf - Jazyk na Vel'kej Morave a jeho kontinuita so slovenčinou, (v: Historický časopis XXXIII, 1985, str. 293-304); isti - Slovenčina a slovanské jazyky, Bratislava 1974; Varsík, Branislav - O vzniku a rozvoji slovenskej národnosti v stredoveku, (v: Historický časopis XXXIII, 1983, str. 529-554); isti - Osídlenie košickej kotliny/, III Bde., Bratislava 1984, str. 73, 77; isti - Z osídlenia Západného a Stredného Slovenska, Bratislava 1984; isti - Slovenské (slovenské) názvy riek na Slovensku a ich orezvanie Maď' arami v 10.-12. str., Bratislava 1990; Kučera, Matúš - O historickom vedomí Slovákov v stredoveku, (v: Historický časopis XXV, 1977, str. 217-238); tudi v zelo izčrpnem zborniku: (P. Ratkoš) - O počiatkoch slovenský ch dejín, Bratislava 1965; za novejšo diskusijo - Dejiny Slovenska v Dejínach Slovenska, (Slovenské Pohl'ady, CXIII, 1992, Nr. 10, str. 2-26). Terminologija za slovansko skupnost, ki je živela približno na ozemlju današnje Slovaške, ni enotna. Nekateri avtorji uporabljajo kot strokovni izraz za zgodnji in visoki srednji vek pojem "Slovien/Slovieni/slovenská národnost" (B. Varsík, R. Marsina, akademska Zgodovina Slovakov...), starejša (in v najnovejšem času tudi mljaša) literatura pa "Slovák/Slováci" (P. Ratkoš, M. S. Ďurica...). Sodobniki so v latinščini uporabljali pojme Sclavi, Windi, Sclavi Marahenses, v nemščini Wenden, Windisch, v madžarščini Tóth. Sodobni termin, ki se je samoreflektiral, je Slovienin/Slovieni(- Bratislavski slovar iz konca 14. stol.) (Varsík, B. - O vzniku..., str. 643), se je približno v 15. stol. preoblikoval v Slováč (podobno kot Pražan - Pražák). Nameravam se držati sodobne terminologije (Slovien, Slovieni), ki jo štejem za strokovni izraz za etnične in jezikovne prednike današnjih Slovakov.

⁸³ Kot v op. 77.

⁸⁴ S pomočjo lingvističnih raziskav lahko potrdimo slovansko (slovaško) naselitev županij Moson, Sopron, Sabolos, Szatmár in Ugoes (Varsík, B. - O vzniku..., Stanislav, J. - Slovenský juh v stredoveku, II. Bde. Turčiansky Svätý Martin 1984.

⁸⁵ Chropovský, B., Ruttkay, A. - Archeologický výskum...

⁸⁶ O obrambi meja v srednjeveški Ogrski glej splošna dela: Göckenjan, Hansgerd - Hilfsvölker und Grenzwächter im mittelalterlichen Ungarn (Quellen und Studien zur Geschichte des ostlichen Europa), Wiesbaden 1977; o raziskavah na današnjem Slovaškem pa - Ratkoš, Peter - Podmanenie Slovenska Maď' armi, v: O počiatkoch slovenských dejín. Bratislava 1965, str. 141-178.

⁸⁷ Chropovský, B. - Významne slovenské náleziská na Slovensku. Bratislava 1978, str. 63 f., 87 f.

⁸⁸ Vprašanje nadaljnega življenja mladih lokalnih voditeljev Velikomoravske po njenem razpadu je zelo problematično. Za 10. stol. ni pisnih virov, ki bi pojasnjevali to vprašanje, iz arheoloških ostankov pa ne moremo (ali zelo težko) dobiti pravih potrditev o tem, da ta vodstveni sloj ni zašel v klerikalizem. Kljub temu pa lahko v 10. stol. še govorimo o dokaj samostojni slovaški kulturi, ki pa je polagoma prevzemala ogrske elemente. (Obratno - o nadaljevanju in vpletanju velikomoravskih kulturnih elementov v ogrsko kulturo glej Avenárius, Aleksander - Byzantská kultura ..., str. 113-117).

⁸⁹ Da so vsaj jugozahod nadzorovali Madžari, govori najdba kovancev sv. Štefana, ki so jih kovali v Bratislavi: Hlinka, Jozef - Bratislavská mincovňa, Bratislava 1982, str. 15-18, nadalje najdba, ki z veliko verjetnostjo pripada Štefanovemu taboru pri Biňi (Chropovský, B.) - Významné slovenské náleziská ..., str. 23.

⁹⁰ Podrobneje - Dejiny Slovenska, Bratislava 1986.

ZUSAMMENFASSUNG

Wie die frühmittelalterlichen Chronisten über die Ungarn und Westslawen schrieben

Mittelalterliche Chroniken stellen eine Quelle dar, die von Historikern seit Jahrhunderten erfolgreich verwendet werden. Aus ihnen schöpften sie vor allem Faktenwissen und stritten über ihre Genauigkeit. In der vorliegenden Abhandlung wird versucht, aufgrund der mittelalterlichen Chronik das Verhältnis der mittelalterlichen Gebildeten zu den Völkern zu erhellen, die sie noch nicht gut kannten. Es wird darum auf keine konkreten Probleme eingegangen, sondern vielmehr die Einstellung des Autors der Chronik zu den Ungarn und Westslawen dargelegt. Der Autor stützt sich dabei in erster Linie auf die vom Chronisten verwendeten Begriffe wie "rex", "nos/nostri", "pax et lex Christi", "gentes", "nationes", "populus". Die Analyse wurde an der Wipo-Chronik vorgenommen, welche die Zeit zwischen 1024 und 1039 umfaßt, der Autor der Chronik selbst lebte am Ende der vierziger Jahre

des 11. Jahrhunderts. Bei der Verwendung und Unterscheidung der oben erwähnten Begriffe stützte sich der Chronist auf die Bibel. Seine Vorstellung von anderen Völkern, von Ungarn und Westslawen, hängt davon ab, ob sie den christlichen Glauben bereits angenommen haben oder nicht. Da die Ungarn in seiner Zeit gerade christianisiert wurden, werden sie als "unsere" betrachtet, allerdings dem Kaiser untergeordnet, der "pax et lex Christi" auf Erden darstellt. Bei den Slawen hat sich die Lage bereits bei ihrem Namen selbst verwickelt. In Wipos Zeit hatte der Name "Sclavus" noch keine pejorative Bedeutung. Diese tauchte erst später auf. Dennoch werden die Slawen von den Chronisten bereits sehr früh genauer bestimmt (etwa Bohemus statt "Sclavus, qui vocatur Behemus"). Zu den Slawen zählt Wipo die Elb- und die Ostseeslawen, die Polen, die Tschechen. Er gliedert sie in zwei Gruppen, in Heiden (die Lausitzer Slawen) und in andere. Von den Völkern, die von Wipo in der Chronik erwähnt werden, nehmen sie den untersten Platz ein, andere, christianisierte Slawen, werden, ähnlich wie die Ungarn, nur dem Glauben nach zu "unseren" gerechnet, im Staatssystem nehmen sie aber eine hierarchisch untergeordnete Stellung ein. Denn das anerkannte System Deus-rex-pax et lex ermöglicht dem Kaiser, sich in ihre inneren Angelegenheiten einzumischen.